

MODERNIZAM

Prethodnici:

Gustav Flaubert (Gospođa Bovary, 1857.)

Charles Baudelaire [Šarl Bodler] (Cvjetovi zla, 1857.)

Theophile Gautier [Teofil Gotje] – zagovara ideju da je ljepota jedina svrha umjetnosti – **umjetnost radi umjetnosti** – l'art pour l'art (**larpurlartizam**)

Modernizam u europskoj književnosti – **PARNASOVCI**

Francuska, 1860.-1866. – začetnik je **Leconte de Lisle** [Lekont d' Lil]

Zbornik – Suvremeni Parnas (1866. i 1871.)

Značajke:

- izbjegavanje suvremene tematike
- hladnoća izraza
- bezosjećajnost
- detaljan opis
- objektivnost, zanemarivanje “ja“ (depersonalizacija)
- dekorativne pjesme
- kult savršene forme – sonet

Modernizam u europskoj književnosti – **DEKADENCIJA** (franc. opadanje, propadanje, nazadovanje) – faza razvoja simbolizma potkraj 19. st.

Značajke:

- duboko nezadovoljstvo
- tjeskoba
- beznade
- slutnja propasti zapadne civilizacije
- briga za formu i stil

Modernizam u europskoj književnosti – **SIMBOLIZAM** – osamdesete godine 19. st.- javlja se kao reakcija na parnasovce

Simbolistički manifest – 1866. Jean Moreas

Značajke:

- smisao poezije je u nagovještaju, slutnji
- ideja ne smije biti otkrivena ni jasna-izražavanje simbolima (*simboli nisu uobičajeni, nego individualni, svaki pjesnik ima svoje vlastite simbole*) – subjektivnost
- mističnost
- podsvijest
- pjesnici bježe u maštu, tražeći “čistu ljepotu”
- muzikalnost stiha

BEČKA MODERNA – potkraj 19. st. – želi ukazati na ljepotu stvarnosti – impresionizam

Predstavnici:

- **Charles Baudelaire** – prethodnik – Cvjetovi zla (zbirka pjesama)
- **Arthur Rimbaud**, (simbolisti) Samoglasnici (pjesma)
- **Paul Verlaine** (simbolisti)
- **Henrik Ibsen**, Nora (drama)
- **Anton Pavlovič Čehov**, Tri sestre (drama)

Modernizam je naziv kojim povijest književnosti obuhvaća književni pravac koji se javlja u drugoj polovici 19. stoljeća i predstavlja dio šireg pokreta modernizma koji je zahvatio sve aspekte kulture u doba prijelaza iz 19. u 20. stoljeće.

U modernizmu se javljaju nove literarne težnje. Uzroci su zasićenje dotadašnjom književnošću (realizam i naturalizam) i pojava novih ideoloških i filozofskih struja, odnosno razmišljanja. Utemeljitelj je Henri Bergson koji tvrdi da „nesvjesno“ u čovjeku uzrok svih pojava.

Sredinom 19. stoljeća u europskim književnostima posebice u proznoj produkciji, realizam je vrlo čvrsto ušao u sve pore umjetničkog stvaranja. No, kako to uvijek biva u povijesti književnosti, odmah se pojavljuju i klice novoga, modernijeg.

Iste godine, 1857., Gustave Flaubert objavljuje svoj roman Gospođa Bovary i Charles Baudelaire svoju pjesničku zbirku Cvjetovi zla. U književnopovijesnim prikazima Flauberta obično svrstavamo u vrhunce realizma, ali je Baudelaire svakako nagovijestio nov pristup poeziji. Treba imati na umu i činjenicu da je pjesničko stvaralaštvo u duhu realizma gotovo zanemarivo. Analogno tomu, u razdoblju modernizma dominantna je pjesnička produkcija.

U to vrijeme slabi dominacija pozitivističke filozofije, a sve više jačaju idealizam i metafizika. Ono „nesvjesno“ u čovjeku postaje zanimljivo i filozofiji i umjetnosti. Pojavljuju se misticizam i spiritizam.

U modernističkim strujanjima dominantnu poziciju zauzela je francuska književnost. Poezija ovoga vremena zapravo je reakcija na romantičarsku poeziju (Alphonse de Lamartine, Alfred de Vigny, Victor Hugo) koja se kao književna moda ugasila sredinom 19. stoljeća.

„Romantika je nebeski i sotonski blagoslov, kojemu dugujemo vječne ožiljke“. Ta Baudelairova izreka točno odgovara činjenici da je romantika i na svom umoru stigmatizirala svoje sljedbenike. Oni se protiv nje bune jer su u njezinoj vlasti. **Moderno je pjesništvo deromantizirana romantika** (H. Friedrich)

Pjesništvo tada dobiva sve češće pridjev *moderno*. Začetnik te riječi zapravo je sam Baudelaire. "Služi se njome 1859., ispričava se zbog njezine novine, no ona mu je potrebna da se u pustinji velegrada vidi ne samo čovjekova propast, nego i da se nasluti dotad neotkrivena tajanstvena ljepota. To je onaj Baudelairov vlastiti problem, naime, kako da poezija bude moguća u komercijaliziranoj i tehničaranoj civilizaciji." (H. Friedrich)

Larpurlartizam je literarni pokret koji promiče Théophile Gautier. On smatra da umjetnost treba biti samoj sebi cilj. Naziv dolazi od fraze *l'art pour l'art*, što u doslovnom prijevodu znači *umjetnost radi umjetnosti*. Larpurlartizam poriče društvene osnove i društvene funkcije umjetnosti, a time joj zapravo izmiče osnovni sadržaj. Osnovno je obilježje larpurlartističke poezije savršena forma koja je sinonim za ljepotu, zatim impersonalnost i detaljiziranje pjesničkih slika.

Parnasovci je naziv za skupinu pjesnika okupljenih oko zbornika pjesama *Suvremeni Parnas* koji izlazi 1866. Začetnik ovog pokreta je Leconte de Lisle, a uz njega kao izrazite parnasovce valja spomenuti Sullya Prudhommea i Josea Mariju de Herediju. No, u zborniku *Suvremeni Parnas* svoje pjesme objavljuju i Gautier, Baudelaire, Verlaine. Osnovna obilježja parnasovačke poezije je objektivnost i hladnoća izraza, bezosjećajnost, impersonalnost. I njima je važna forma, izraz je gotovo virtuozan.

Charlesa Baudelaira treba izdvojiti isto kao i prethodna dva literarna pravca jer je njegova poezija toliko originalna i individualna da se ne može svrstati u postojeće pjesničke grupe. U isto vrijeme ta originalnost i odmak od dotadašnjih poetskih tokova bili su zapravo otvaranje pjesničkih staza u poeziji - simbolizma, a onda i moderne poezije uopće.

Na Baudelaira je utjecao Edgar Allan Poe od kojeg preuzima tajnovitost, grozu, tamne slutnje. Pokrenut će estetiku ružnoga, slike velegrada u kojima spaja plinsko svjetlo i večernje nebo, miris cvijeća i smrad katrana. I Baudelaire će njegovati kult forme - često poseže za sonetom koji je visokostiliziran i poetski oblik.

Simbolisti će se odmah suprostaviti poetici kakvu su gajili parnasovci, i to ponajprije objektivizmu i hladnoći. Tomu suprostavljanju nagovještaj, tajanstvenost, ne reći do kraja. Tri su velika pjesnika simbolizma: Arthur Rimbaud, Paul Verlaine i Stéphane Mallarmé.

Modernistička drama

Drama sredinom 19. stoljeća doživljava važan zaokret. Napuštaju se velike herojske tragike fabule u dramama, građanstvo i proleterijat zavladaće dramskim pričama, iako će još neka dramska djela nositi oznake romantičarske patetičnosti i besperspektivnosti.

Produbljuje se psihološka interpretacija. Mijenja se i scenski prostor.

Preteče moderne drame, Norvežanin Henrik Ibsen i Rus Anton Čehov stvaraju ono što bi bila paralela simbolističkoj poeziji - građansku simbolističku dramu. Danski filozof Søren Kierkegaard bio je temeljni poticaj za razvoj Ibsenove dramske tematike sukoba pojedinca s vladajućim društvom, ali i unutarnjih sukoba. U Ibsenovoj dramatici prvi put dolazi do izraza tragika našega vremena koja proizlazi iz razdvojenosti modernog čovjeka, gdje se istina sukobljava s istinom, jedna pravda s drugom pravdom, a ne kao do sada pravda protiv nepravde. Ne bori se čovjek samo protiv vanjskih sila, nego se te sile sukobljuju u čovjeku.